

مجله دانش حسابداری / سال اول / شماره ۱ / تابستان ۱۳۸۹ / صفحات ۱۱۱-۱۳۵

تغییر حسابرِس مستقل و شفافیت اطلاعاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر قاسم بولو*
دکتر کیهان مهام**
اسماعیل گودرزی***

تاریخ پذیرش: ۸۹/۳/۲۲

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۲/۸

چکیده

حسابرسان مستقل همواره یکی از ارکان بازار سرمایه به شمار می‌روند. با توجه به اهمیت نقش آنها در این بازار، تغییرات منظم آنها به عنوان یکی از راهکارهای اساسی افزایش شفافیت اطلاعاتی توسط نهادهای نظارتی و مقررات گذاران بازارهای سرمایه مدنظر قرار گرفته است. این مهم در ایران نیز بر اساس دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار (مصوب ۱۳۸۶/۵/۸ شورای عالی بورس و اوراق بهادار) الزام شده است. بر این اساس، این تحقیق در پی آن است تا تأثیر تغییر حسابرِس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بین سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ بررسی کند. در این راستا تأثیر تغییر حسابرِس مستقل بر رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکتهای و تعدیلات سنواتی مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تغییر حسابرِس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی شرکتهای تأثیری ندارد.

---

* استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی
** استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین
*** کارشناس ارشد حسابداری

واژه‌های کلیدی: شفافیت اطلاعات، تغییر حسابرس، رتبه شفافیت اطلاعاتی، تعدیلات سنواتی.

مقدمه

تصمیم‌گیریهای اقتصادی نیازمند اطلاعاتی است که بتوان با کمک آنها منابع موجود و در دسترس را به گونه‌ای مطلوب تخصیص داد. یکی از مهمترین عوامل در تصمیم‌گیری صحیح، اطلاعات مناسب و مرتبط با موضوع تصمیم است که اگر بدرستی فراهم و پردازش نشود، تأثیرات منفی برای فرد تصمیم‌گیرنده در پی خواهد داشت (وطن پرست، ۱۳۸۷).

بهره‌گیری از اطلاعات افشا شده و به عبارتی تصمیم‌گیری صحیح در بازار اوراق بهادار زمانی امکانپذیر است که این اطلاعات، بموقع، مربوط، با اهمیت و نیز کامل و قابل فهم باشد. چنانچه اطلاعات افشا شده، این ویژگیها یا بعضی از آنها را نداشته باشد، بدون تردید ساز و کار کشف قیمت در بازار بدرستی عمل نخواهد کرد و قیمتگذاری اوراق به شیوه‌ای مطلوب انجام نخواهد شد. در نتیجه واقعی بودن قیمتها، پیش‌بینی منطقی روند آینده آن و به طور کلی شفافیت اطلاعات و عادلانه بودن بازار مورد سؤال خواهد بود. وجود اطلاعات کافی در بازار و انعکاس بموقع و سریع اطلاعات در قیمت اوراق بهادار با کارایی بازار ارتباط تنگاتنگی دارد. اهمیت افشای اطلاعات ناشی از فرایندی است که برای تعیین ارزش یک ورقه بهادار مورد استفاده قرار می‌گیرد. افشای اطلاعات موجب بهبود ساز و کار کشف قیمت و در نتیجه قیمتگذاری بهینه و افزایش امکان پیش‌بینی منطقی روند قیمتها می‌شود. شفافیت شاخص توان مدیریت در ارائه اطلاعات ضروری به شکل صحیح، روشن، بموقع و در دسترس است. بویژه اطلاعات حسابرسی شده که به شکل گزارشهای عمومی و هم از طریق انعکاس در رسانه‌های گروهی و سایر روشها منتشر شده باشد؛ به عبارتی شفافیت منعکس‌کننده این مطلب است که آیا سرمایه‌گذاران تصویری واقعی از آنچه واقعاً در داخل شرکت روی می‌دهد، دارند یا خیر (نوبخت، ۱۳۸۳).

شفافیت را می‌توان سادگی و سهولت تحلیل معنادار فعالیتهای شرکت و بنیانهای اقتصادی آن توسط فرد خارج از شرکت دانست. تجویدی (۱۳۸۶) به نقل بوشمن^۱ و همکارانش (۲۰۰۳) شفافیت شرکتی را در دسترس بودن گسترده اطلاعات مربوط و قابل اتکا در خصوص نتایج عملکرد دوره‌ای، وضعیت مالی، فرصتهای سرمایه‌گذاری، نظام راهبری شرکتهای، ارزش و ریسک شرکتهای سهامی عام تعریف می‌نماید. وجود شفافیت از یک سو به سهامداران خرد اطمینان می‌دهد که همواره اطلاعات قابل اتکا و بموقع در خصوص ارزش شرکت دریافت خواهند کرد و سهامداران عمده و مدیران در پی تضييع حقوق آنها نیستند و از سوی دیگر مدیران را برای تلاش در جهت افزایش ارزش شرکت به جای پیگیری منافع کوتاه‌مدت شخصی ترغیب کند و در نتیجه می‌تواند از میزان و شدت رسواییهای مالی به میزان قابل توجهی بکاهد.

اطلاعات شفاف را می‌توان به عنوان یکی از ابزارهای ایفای مسئولیت پاسخگویی مدیران دانست. هر قدر توزیع اطلاعات در جوامع بیشتر باشد، امکان تصمیم‌گیری آگاهانه و پاسخگویی بخش خصوصی و دولتی در مورد چگونگی تحصیل و مصرف منابع بیشتر می‌شود و امکان رشد فساد کاهش می‌یابد (نوبخت، ۱۳۸۳).

حسابرسی صورتهای مالی وسایر اطلاعات مالی از مهمترین ابزارهای حصول اطمینان از شفافیت اطلاعات شرکتهای به شمار می‌رود. حسابرسان مستقل از طریق اعتباردهی به صورتهای مالی و سایر اطلاعات مورد رسیدگی آلودگیها را از اطلاعات مالی می‌زدایند و موجب شفافیت اطلاعاتی شرکتهای می‌شوند. بر همین اساس، حسابرسی صورتهای مالی توسط حسابرسان مستقل به عنوان یکی از الزامات اصلی بورسهای مختلف دنیا به شمار می‌آید. در دهه اخیر، که به دلیل برخی رسواییهای مالی نظیر رسواییهای حسابداری شرکتهای انرون، ورلدکام و نظایر آن استقلال حسابرسان همواره مورد سؤال قرار گرفت، نهادهای نظارتی حرفه حسابداری و بازار سرمایه به منظور تقویت استقلال حسابرسان، تغییر منظم آنها را به عنوان یکی از راهکارها پیشنهاد، یا الزام کرده، و به اجرا گذاشته‌اند.

بررسی سوابق در کشورمان در این زمینه نشان می‌دهد که فرایند تغییر حسابرسان مستقل در سالهای گذشته به دلیل محدود بودن حسابرسی توسط چند مؤسسه بزرگ از جمله مؤسسه حسابرسی صنایع ملی و سازمان برنامه، مؤسسه حسابرسی بنیاد مستضعفان و مؤسسه حسابرسی شاهد به شکل مدون و رسمی و در غالب مفاد قانونی وجود نداشت و فقط گروه‌های حسابرسی مسئول اجرای تعدادی از کارهای خاص با نظر مدیران مؤسسه تغییر می‌کرد. در سال ۱۳۶۶ سازمان حسابرسی با ادغام این مؤسسات تشکیل شد. در سازمان حسابرسی به دلیل تنوع و تعدد صاحبکاران و به منظور اعمال کنترل و بررسی بیشتر، گروه‌های حسابرسی مسئول اجرای کار در دوره‌های زمانی با میانگین سه سال تغییر می‌یابند. این جابجایی ممکن است مسئولیت انجام حسابرسی یک شرکت را از یک مدیر سلب، و به مدیر دیگری در داخل آن سازمان محول کند؛ لذا فرایند تغییر صرفاً بین گروه‌های مختلف در درون سازمان حسابرسی انجام می‌شود و در زمره مقررات تغییر حسابرس، آن گونه که در سایر کشورها مد نظر است، قرار نمی‌گیرد. اما در نهایت با تصویب دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار در تاریخ ۸ مرداد ماه سال ۱۳۸۶ توسط شورای عالی بورس و اوراق بهادار، تغییر منظم حسابرس مستقل در دوره زمانی چهار ساله الزامی شد^۱ و تمام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و سایر اشخاص تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار موظف به رعایت آن شدند.

---

۱. تبصره ۲ ماده ۱۰ دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار (سازمان بورس اوراق بهادار، ۱۳۸۶) بیان می‌دارد: «مؤسسات حسابرسی و شرکای مسئول کار حسابرسی هر یک از اشخاص حقوقی مجاز نیستند بعد از گذشت چهار سال، مجدداً سمت حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت مذکور را بپذیرند و ضمناً در صورت خروج شرکا از مؤسسه قبلی، شریک مسئول کار در دوره چهار ساله قبل، نمی‌تواند با حضور به عنوان شریک در مؤسسه حسابرسی دیگر سمت مزبور را قبول کند. شروع این مهلت از تاریخ تصویب این دستورالعمل خواهد بود».

بیان مسئله

یکی از الزامات رقابت سالم دسترسی همه مشارکت کنندگان بازار به اطلاعات شفاف است. یکی از انواع مهم بازارها (در کنار بازارهای کالا، پول و کار) بازار سرمایه است که اطلاعات شفاف بر عملکرد آن به شدت مؤثر است. نقصان اطلاعات در این بازار موجب افزایش هزینه مبادلات و ناتوانی بازار در تخصیص بهینه منابع می‌شود. اطلاعات که جزء جدایی‌ناپذیر فرایند تصمیم‌گیری است، هر چه شفافتر و قابل دسترستر باشد، می‌تواند به اتخاذ تصمیمات صحیحتری در زمینه تخصیص بهینه منابع منجر گردد و در نهایت باعث کارایی تخصیصی و شفافیت بازار شود که هدف نهایی بازار سرمایه است. از عوامل مؤثر بر شفافیت می‌توان نظامهای قانونی، اقتصاد سیاسی، اندازه شرکت، اهرمهای مالی، میزان سودآوری، تمرکز مالکیت، ترکیب هیات مدیره و در نهایت حسابرسی اطلاعات مالی و تغییر حسابرسان را نام برد. بدیهی است با توجه به جایگاه و نقش مؤسسات حسابرسی در اعتبار بخشی به اطلاعات مورد نیاز تصمیم‌گیرندگان، استقلال واقعی حسابرسان و کیفیت کار مؤسسات حسابرسی که به عنوان عوامل کلیدی در نظام اعتبار بخشی حسابرسی قلمداد می‌شوند در سرلوحه توجه آنان قرار گرفته است. به همین دلیل، افزایش کیفیت کار و حفظ استقلال مؤسسات حسابرسی همواره مورد توجه مقامات ناظر بازار سرمایه و حرفه حسابرسی نیز قرار می‌گیرد و آنها راهکارهای مختلفی را برای این منظور توصیه کرده‌اند که یکی از این راهکارها، تغییر منظم حسابرسان مستقل است.

در ارتباط با فرایند تغییر حسابرسان دیدگاه‌های مختلفی مطرح شده است که برخی از این دیدگاه‌ها را می‌توان به شرح زیر بیان کرد:

مارا کمران^۲ و همکاران (۲۰۰۸) بیان می‌دارند فرایند تغییر حسابرسان موجب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارشهای تهیه شده از سوی حسابرسان می‌شود و در نتیجه، انگیزه حسابرسان برای کشف و گزارش تحریفات بااهمیت به دلیل اعتماد سرمایه‌گذاران افزایش می‌یابد.

میرز^۳ (۲۰۰۳) و همکاران بیان می‌دارند اگر دوره تصدی حسابرِس طولانی و بلندمدت باشد، شرکت صاحبکار به ارائه مجدد صورتهای مالی خود علاقه کمتری دارد و با افزایش دوره تصدی بیش از سه سال باعث انحراف صاحبکار از استانداردهای حسابداری می‌شود. کمیسیون بورس اوراق بهادار امریکا بیان می‌دارد که فرایند تغییر حسابرِس موجب می‌شود تا در ذهن تمام استفاده کنندگان نسبت به جایگاه حسابرِس در جامعه نگاهی تازه متبادر شود. این کمیسیون معتقد است که با قطع ارتباط بلندمدت حسابرِس و صاحبکار، استقلال حسابرِسان محفوظ می‌ماند و در نتیجه کیفیت حسابرِسی افزایش می‌یابد (جعفری، ۱۳۸۷).

جعفری (۱۳۸۷) به نقل از کارسلو و ناگی^۴ بیان می‌کند که تعریفهای بااهمیت در سالهای اولیه حسابرِسی رخ می‌دهد؛ لذا در این شرایط تغییر حسابرِس ممکن است بر کیفیت حسابرِسی و شفافیت اطلاعات تأثیر منفی بگذارد.

گیگر و راژوناندان^۵ طبق مطالعات خود بیان کردند که در گزارشهای حسابرِسان جدید اشتباهات بیشتری یافت می‌شود و این نتیجه‌گیری به دلیل موقعیت حسابرِسان است که شاید در تأثیرپذیری از سال اول فعالیت خود قرار می‌گیرند؛ بنابراین تغییر حسابرِس و در پی آن ورود حسابرِسان جدید موجب کاهش کیفیت حسابرِسی و شفافیت اطلاعات در سالهای ابتدایی می‌شود.

جعفری (۱۳۸۷) به نقل از جری مونرو^۶ (۲۰۰۷) بیان می‌دارد که دوره تصدی بلند مدت حسابرِس باعث گزارشهای مالی با کیفیت خوب و هزینه‌های در سطح پایین می‌شود. حال با توجه به مطالب مطرح شده، این تحقیق به دنبال یافتن پاسخی به این پرسش است که، «تغییر حسابرِس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی شرکتهای چه تأثیری دارد؟»

پیشینه پژوهش

تحقیقات خارجی

در دسامبر ۲۰۰۳ تحقیقی با عنوان الزام تغییر اجباری حسابرس، شواهدی درباره ارائه مجدد صورتهای مالی توسط مایرز^۷ و همکارانش (۲۰۰۳) انجام شد. در این تحقیق محققان به عوامل الزام ارائه مجدد صورتهای مالی و تأثیر آن بر کیفیت گزارشگری مالی پرداخته-اند. برای این کار به تجزیه و تحلیل اطلاعات ۵۶۲ شرکت دولتی پرداخته شده است که بین ژوئن ۱۹۹۷ و اکتبر ۲۰۰۱ صورتهای مالی خود را مجدد ارائه نموده بودند. این تحقیق با مقایسه شرکتهای یاد شده به این نتیجه رسید که شرکتهای دارای دوره تصدی حسابرسی طولانیتر، علاقه‌ای به تنظیم و ارائه مجدد صورتهای مالی ندارند. هم‌چنین در برخی از نمونه‌ها ارتباطی بین دوره تصدی حسابرس با احتمال ارائه مجدد صورتهای مالی مشاهده نشد. از سوی دیگر، طبق این مطالعه افزایش دوره تصدی بیش از سه سال در شرکتهای نمونه باعث انحراف صاحبکار از استانداردهای حسابداری برای گزارشگری فعالیتهای تجاری شده است.

تحقیق دیگری با همین عنوان (مدت ارتباط حسابرس با شرکت صاحبکار و رابطه آن با ارائه مجدد صورتهای مالی) توسط همین پژوهشگران (مایرز و همکاران، ۲۰۰۵) در ژوئن ۲۰۰۵ برای ۵۵۶ شرکت انجام شد که بین ژوئن ۱۹۹۵ تا اکتبر ۲۰۰۱ صورتهای مالی خود را مجدد ارائه نموده بودند. این تحقیق باز هم به این نتیجه رسید که بین مدت ارتباط حسابرس با شرکت صاحبکار (دوره تصدی حسابرس) و ارائه مجدد صورتهای مالی هیچ ارتباطی وجود ندارد. هم‌چنین با طولانی شدن دوره فوق شرکت صاحبکار به ارائه نادرست صورتهای مالی و افزایش درآمدهای عملیاتی می‌پردازد.

علاوه بر این کمران و همکارانش (۲۰۰۸) در تحقیقی، رابطه مدیریت سود و تغییر حسابرس را با این سؤال که آیا الزام تغییر حسابرس باعث ارتقای کیفیت حسابرسی می‌شود، بررسی نمودند. در این تحقیق تأثیر دوره تصدی در کیفیت حسابرسی در کشور ایتالیا، که بیش از ۲۰ سال از قوانین تغییر حسابرس آن می‌گذرد در محیطی که الزام به

تغییر حسابرس است بین سالهای ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۴ بررسی شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در وضعیت داوطلبانه بودن تغییر حسابرس، تغییر باعث افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود و تا زمانی که تغییر حسابرس اجباری است، کاهش کیفیت حسابرسی را به دنبال دارد.

تحقیق دیگری توسط عزیزخانی^۷ و همکارانش (۲۰۰۷) با عنوان دوره تصدی حسابرس، شرکای حسابرسی و اعتبار گزارشگری مالی انجام شده است. در این تحقیق از معیار هزینه‌های پیش بینی شده حقوق صاحبان سهام شرکتهای در سالهای ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۵ استفاده شده است. تحقیق به این نتیجه دست یافته است که دوره تصدی حسابرس و شرکای حسابرسی با هزینه‌های پیش بینی شده حقوق صاحبان سهام در ارتباط است. هم چنین طبق نتایج تحقیق یاد شده دوره تصدی بلند مدت به گزارشهای مالی با کیفیت خوب و هزینه‌های پیش بینی شده حقوق صاحبان سهام سطح پایین منجر می‌شود.

تحقیقات داخلی

جعفری (۱۳۸۵) در تحقیق خود با عنوان «عوامل مؤثر بر استقلال و شایستگی اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران در ارائه خدمات گواهی» به این نتیجه رسید که عواملی همچون، تخصص‌گرایی حسابرسان، کارایی حسابرسی، کشف تحریفات با اهمیت، وجود قوانین و مقررات، پرهیز از ایجاد تضاد منافع، استفاده از ساز و کارهایی غیر از قوانین و مقررات به عنوان شاخص استقلال حسابرسان و اندازه مؤسسات حسابرسی رابطه معناداری با کیفیت حسابرسی دارند اما در مرحله دوم محقق با اسناد کاوی گزارشهای حسابرسی و صورتهای مالی ۱۶۷ شرکت بورسی در فاصله سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۲ به این نتیجه می‌رسد که حسابرسیهای حسابداران رسمی در کشف و گزارش تحریفات با اهمیت در صورتهای مالی از اثر بخشی لازم برخوردار نیست.

جعفری (۱۳۸۷) نیز در تحقیق خود با عنوان «چرخش مؤسسات حسابرسی و تأثیر آن بر کیفیت حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» در پی پاسخ به این پرسش بوده است که:

«آیا چرخش مؤسسات حسابرسی موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود».

بدین منظور محقق با بررسی عوامل کشف تحریفات موجود در صورتهای مالی (شایستگی حسابرس) و گزارش تحریفات کشف شده (استقلال حسابرس) به این نتیجه رسید که چرخش مؤسسات حسابرسی موجب افزایش کیفیت حسابرسی نمی‌شود. نوبخت (۱۳۸۳) در تحقیق خود با عنوان «ارزیابی شفافیت اطلاعات شرکتهای در بورس اوراق بهادار» به اثبات فرضیات زیر پرداخته است:

- ۱- گزارش دهی اطلاعات از سوی شرکتهای مطلوب است.
  - ۲- امکان دسترسی یکسان همگان به اطلاعات شرکتهای برای همه فراهم است.
  - ۳- توزیع اطلاعات شرکتهای مطلوب است.
  - ۴- اجزای تشکیل دهنده شفافیت اطلاعات شرکتهای (گزارشگری مطلوب، دسترسی یکسان، توزیع مطلوب) از مطلوبیت یکسانی برخوردار است.
- محقق با بررسی مبانی نظری بازار کارای سرمایه و نقش اطلاعات، انواع اطلاعات موجود در بازار سهام، انواع تخلفات رایج در بازار سهام و با استفاده از روش تحقیق توصیفی و ابزار پرسشنامه و با استفاده از آزمون تی-تست برای فرضیات یاد شده موجب رد تمام فرضیات شده است.

تحقیق دیگری توسط زارعی مروج (۱۳۸۴) با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر تغییر حسابرس در ایران» صورت پذیرفت. در این تحقیق محقق به این نتیجه رسید که حق الزحمه حسابرس، کیفیت کار حسابرس، تغییر مدیران شرکتهای، اندازه شرکت و نرخ بازگشت سرمایه شرکتهای در سطح اطمینان ۹۵ درصد بر تغییر حسابرسان از سوی شرکتهای تأثیر دارد و اظهار نظر مشروط، افزایش میزان فروش شرکت صاحبکار، میزان فراوان نسبت

بدهی بلند مدت به داراییهای شرکت صاحبکار، مقدار زیاد نسبت بدهی کوتاه مدت به داراییهای شرکت صاحبکار و افزایش سرمایه شرکت صاحبکار بر تغییر حسابرسان شرکتهای تأثیری ندارد.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه تحقیق، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تدوین شده است:

فرضیه ۱: تغییر حسابرس مستقل، سبب افزایش رتبه شفافیت شرکتهای می‌شود.

فرضیه ۲: تغییر حسابرس مستقل، سبب افزایش میزان تعدیلات سنواتی شرکتهای می‌شود.

روش پژوهش

متغیرها

متغیر مستقل: از آنجا که این تحقیق در مورد تأثیر تغییر حسابرس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی شرکتهای در ایران است، لذا متغیر مستقل این تحقیق همان تغییر حسابرس مستقل است که تأثیر آن بر متغیرهای وابسته بررسی می‌شود.

متغیر وابسته: متغیر وابسته این تحقیق شفافیت اطلاعات است که نماد آن رتبه شفافیت تعیین شده توسط سازمان بورس و اوراق بهادار و تعدیلات سنواتی شرکتهای است که از صورتهای مالی حسابرسی شده استخراج گردیده است.

نوع تحقیق

با توجه به تقسیم‌بندی علمی از نظر هدف این، تحقیق از نوع تحقیق کاربردی، و از آنجا که یکی از اهداف این تحقیق، بررسی تأثیر تغییر حسابرس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی است، لذا می‌توان این تحقیق را در زمره تحقیقات توصیفی قرار داد.

روشهای آماری

در این تحقیق آزمون نرمال بودن متغیرها قبل از به کار گرفتن روشهای آماری استفاده شده است. اهمیت آزمون نرمال بودن داده‌ها از آنجا ناشی می‌شود که نوع آزمون به کار گرفته شده برای تحلیل داده‌ها را مشخص کند. در مباحث آماری روشهای تحلیل داده‌ها بسته به نرمال بودن توزیع داده‌ها در قالب آمار پارامتری و غیر نرمال توزیع داده‌ها در قالب آمار ناپارامتری قرار می‌گیرد. برای بررسی نرمالیتی از آماره آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شده است. در این تحقیق در مواردی که داده‌ها توزیع نرمال نداشته، از تبدیل لگاریتمی استفاده شده است. تبدیل لگاریتمی معمولاً متغیرهای چوله به راست را نرمال می‌کند (بیشتر شاخصهای مالی توزیعی چوله با راست دارد). در نهایت به دلیل اینکه متغیرهای این تحقیق دو گروه به هم وابسته نسبت به یک متغیر است (وابسته بودن جامعه در قبل و بعد) از آزمون پارامتری t زوجی و معادل ناپارامتری این آزمون یعنی آزمون ویلکاکسون^۹ استفاده شده است. آزمون پارامتری t زوجی یا آزمون مشاهدات زوجی برای مواقعی است که بخواهیم حالت قبل و بعد را با هم مقایسه کنیم و یا در حالت پیش آزمون و پس آزمون مورد استفاده قرار می‌گیرد. این حالات را آزمون دو گروه به هم وابسته می‌گویند. آزمونهای ناپارامتری به طور کلی با رتبه داده‌ها سر و کار دارد تا خود داده‌ها؛ یعنی بعد از مرتب کردن داده‌ها و تخصیص رتبه به آنها از رتبه آنها آماره آزمون به دست می‌آید.

جامعه و نمونه آماری

شرط لازم برای هر تحقیقی، دسترسی به اطلاعات مورد نیاز است. با توجه به وضعیت افشای اطلاعات شرکتها، دسترسی به اطلاعات مربوط به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آسانتر است. بنابراین، جامعه آماری این تحقیق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ تغییر حسابرس مستقل را تجربه کرده‌اند. به منظور تعیین نمونه آماری، صورتهای مالی حسابرسی شده و رتبه شفافیت اطلاعاتی را برای دو سال قبل، سال قبل و هم‌چنین سال پس از تغییر حسابرس ۱۹۹ شرکت

مورد بررسی قرار گرفت که جمعاً ۲۹۶ مرتبه طی سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ تغییر حسابرس مستقل را تجربه کرده‌اند.

در این تحقیق شرکتهایی که تجربه تغییر حسابرس مستقل را در فاصله زمانی سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ داشته‌اند، مشروط به داشتن شرایط زیر جزء نمونه انتخاب شده‌اند:

- ۱- سال مالی شرکت منتهی به تاریخ پایان اسفند ماه هر سال باشد.
- ۲- رتبه شفافیت شرکت توسط سازمان بورس اوراق بهادار در دو سال قبل، سال قبل و سال تغییر حسابرس اعلام شده باشد.
- ۳- صورتهای مالی حسابرسی شده در دو سال قبل، سال قبل و سال تغییر حسابرس مستقل در دسترس باشد.

با توجه به این موارد از بین شرکتهای جامعه آماری تعداد ۹۲ شرکت به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند که از این تعداد ۲۳ شرکت در فاصله زمانی سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ بیش از یک مرتبه تغییر حسابرس مستقل را تجربه کرده‌اند (۲۲ شرکت دو مرتبه و یک شرکت سه مرتبه) که هر تغییر خود یک عضو از نمونه آماری است که به طور کلی تعداد نمونه آماری ۱۱۶ مورد است. لازم به ذکر است به دلیل نبودن رتبه شفافیت برای نه شرکت، تعداد اعضای نمونه برای آزمون فرضیه اول به ۱۰۷ عضو کاهش یافت ولی برای آزمون فرضیه دوم تعداد اعضای نمونه همان ۱۱۶ عضو است.

فرایند آزمون فرضیه‌ها

آمار توصیفی

رتبه شفافیت

بر اساس اطلاعات گردآوری شده، آمار توصیفی رتبه شفافیت اعضای نمونه آماری در جدول شماره ۱ آورده شده است.

به طوری که در این نگاره مشاهده می‌شود، میانگین رتبه شفافیت شرکتهایی که به تغییر حسابرس اقدام نموده‌اند برای دو سال قبل از تغییر، سال قبل از تغییر و سال تغییر به

ترتیب ۳۸۸، ۴۴.۳ و ۴۵، است. بررسی روند این میانگین بیانگر بهبود رتبه شفافیت در سال قبل از تغییر نسبت به دو سال قبل از تغییر است. همچنین این میانگین در سال تغییر نسبت به سال قبل از تغییر تفاوت چندانی نداشته است.

جدول شماره ۱ - آمار توصیفی رتبه شفافیت شرکتهایی که به تغییر حسابرس خود اقدام کرده اند

Std. Deviation	Mean	Maximum	Minimum	N	
۱۹/۹۲۲۱۷	۳۸/۸۸۷۹	۸۵/۰۰	-۱/۰۰	۱۰۷	رتبه شفافیت دوسال قبل
۲۳/۱۰۰۴۹	۴۴/۳۷۳۸	۹۳/۰۰	۶/۰۰	۱۰۷	رتبه شفافیت سال قبل
۲۲/۶۸۳۶۳	۴۵/۰۰۰۰	۹۵/۰۰	-۸/۰۰	۱۰۷	رتبه شفافیت سال تغییر
				۱۰۷	Valid N (listwise)

تعدیلات سنواتی

به منظور آزمون فرضیه دوم برای لحاظ کردن تأثیر اندازه شرکتهای نمونه، میانگین نسبت قدر مطلق تعدیلات سنواتی مندرج در صورتهای مالی به جمع داراییهای اول دوره شرکتهای در قبل و بعد از تغییر حسابرس مورد بررسی قرار گرفته است.

بر اساس اطلاعات گردآوری شده، آمار توصیفی میانگین نسبت قدر مطلق تعدیلات

سنواتی اعضای نمونه آماری به شرح جدول شماره ۲ می باشد.

به طوری که در این نگاره مشاهده می شود، میانگین نسبت قدر مطلق تعدیلات سنواتی

به مجموع داراییهای ابتدای دوره برای دوسال قبل از تغییر، سال قبل از تغییر و سال تغییر به

ترتیب ۰/۰۴۱، ۰/۰۳۷ و ۰/۰۳۲ است. بررسی روند این میانگین بیانگر آن است که این

میانگین در سال قبل از تغییر نسبت به دو سال قبل و هم چنین در سال تغییر نسبت به سال

قبل از تغییر کاهش یافته است.

جدول شماره ۲ - آمار توصیفی نسبت قدر مطلق تعدیلات سنواتی به جمع داراییهای شرکتهایی که به تغییر حسابرس خود اقدام کرده‌اند:

Std. Deviation	Mean	Maximum	Minimum	N	
۰/۱۷۲۹۷	۰/۰۴۱۴	۱/۸۲	./۰۰	۱۱۶	نسبت تعدیلات سنواتی دوسال قبل
۰/۰۹۱۷۶	۰/۰۳۷۵	۰/۸۴	./۰۰	۱۱۶	نسبت تعدیلات سنواتی سال قبل
۰/۰۶۹۴۰	۰/۰۳۲۶	۰/۴۸	./۰۰	۱۱۶	نسبت تعدیلات سنواتی سال تغییر
				۱۱۶	Valid N (listwise)

آمار استنباطی

آزمون t - زوجی (paired t-test):

برای مقایسه میانگین یک متغیر در قبل و بعد از تغییر حسابرس می‌توان از روشهای آماري معمول برای دو نمونه وابسته استفاده کرد. به طور کلی آزمون پارامتری t - زوجی معروفترین و مهمترین آزمون برای مقایسه میانگین قبل و بعد است. در صورتی از آزمون پارامتری استفاده می‌شود که پیش فرضهایی بر روی داده‌ها رعایت گردد. مهمترین این پیش فرضها نرمال بودن داده‌هاست. بنابراین قبل از به کار بردن این آزمون لازم است نرمال بودن داده‌ها بررسی شود.

آزمون نرمالیتی

فرض صفر و فرض مقابل نرمال بودن داده‌ها به صورت زیر است:

H_0 : داده‌ها نرمال است

H_1 : داده‌ها نرمال نیست

برای آزمون فرض بالا از آزمون کلموگرف - اسمیرنوف استفاده شده است. استنباط برای فرض بالا به این شرح است که اگر sig (سطح معنا داری) کمتر از ۵ درصد باشد،

فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود. جدول شماره ۳ نمایانگر اندازه‌های سطح معنی داری متغیر رتبه شفافیت با توجه به آزمون نرمالیتی آنها است. همان‌گونه که دیده می‌شود برای رتبه شفافیت کل شرکت‌هایی که حسابرس آنها تغییر یافته و در دو سال قبل، قبل و بعد از تغییر حسابرس مستقل اندازه‌های Sig بیش از ۵ درصد است. بنابراین، داده‌های مربوط به رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکتها نرمال است.

جدول شماره ۳- اندازه‌های سطح معنی داری متغیر رتبه شفافیت (آزمون نرمالیتی)

شرح	تعداد	مقدار
رتبه شفافیت کل - دو سال قبل از تغییر	۱۰۷	۰/۷۵۲
رتبه شفافیت کل - یک سال قبل از تغییر	۱۰۷	۰/۰۵۰
رتبه شفافیت کل - سال تغییر	۱۰۷	۰/۵۸۸

جدول شماره ۴- اندازه‌های سطح معنی داری متغیر تعدیلات سنواتی (آزمون نرمالیتی)

شرح	تعداد	مقدار
نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به داراییها کل - دو سال قبل از تغییر	۱۱۶	۰/۰۰۰
نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به داراییها کل - یک سال قبل از تغییر	۱۱۶	۰/۰۰۰
نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به داراییها کل - سال تغییر	۱۱۶	۰/۰۰۰
قدرمطلق تعدیلات سنواتی کل - دو سال قبل از تغییر	۱۱۶	۰/۰۰۰
قدرمطلق تعدیلات سنواتی کل - یک سال قبل از تغییر	۱۱۶	۰/۰۰۰
قدرمطلق تعدیلات سنواتی کل - سال تغییر	۱۱۶	۰/۰۰۰

هم‌چنین در جدول شماره ۴ آزمون نرمالیتی در ارتباط با فرضیه دوم آورده شده است: همان‌گونه که دیده می‌شود برای نسبت قدر مطلق تعدیلات سنواتی به مجموع داراییهای ابتدای دوره شرکتها در دو سال قبل، یک سال قبل و سال تغییر حسابرس مستقل و هم‌چنین قدر مطلق تعدیلات سنواتی برای دو سال قبل، یک سال قبل و سال تغییر حسابرس مستقل

شرکتها اندازه‌های sig از ۵ درصد کمتر است؛ بنابراین فرض H_0 با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود و بدین معنی است که داده‌ها نرمال نیست.

نتایج آزمون فرضیه‌ها

نتایج آزمون فرضیه اول

فرضیه اول: تغییر حسابرِس مستقل سبب افزایش در رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکتها می‌شود.

برای آزمون این فرضیه، رتبه شفافیت سالهای قبل و دو سال قبل از تغییر حسابرِس مستقل، سال قبل و سال تغییر و هم‌چنین سال تغییر با دو سال قبل از تغییر با یکدیگر مقایسه شده است. فرضهای H_0 و H_1 برای این آزمون به شرح ذیل است:

$$H_0 : \mu_1 \leq \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 > \mu_2$$

$$H_0 : \mu_0 \leq \mu_1$$

$$H_1 : \mu_0 > \mu_1$$

$$H_0 : \mu_0 \leq \mu_2$$

$$H_1 : \mu_0 > \mu_2$$

در این فرضها، μ_0 ، μ_1 و μ_2 به شرح زیر است:

μ_0 : میانگین رتبه شفافیت سال تغییر حسابرِس مستقل

μ_1 : میانگین رتبه شفافیت یک سال قبل از تغییر حسابرِس مستقل

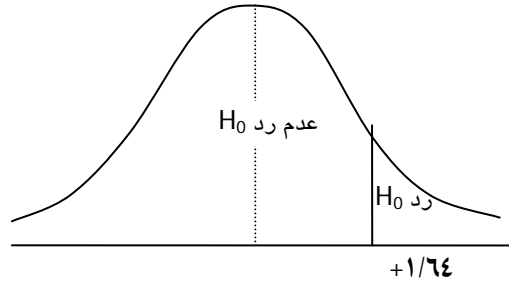
μ_2 : میانگین رتبه شفافیت دو سال قبل از تغییر حسابرِس مستقل

در این آزمون، آماره به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$t = \frac{D}{s / \sqrt{n}}$$

که در آن D میانگین اختلاف قبل و بعد از تغییر بوده، S انحراف معیار تفاوت‌های قبل و بعد از تغییر است. توزیع آماره بالا دارای توزیع t است که دارای آزمون یک دنباله راست است و ناحیه رد و عدم رد فرض صفر به صورت زیر تعیین می‌شود:

بنابراین هرگاه مقدار آماره آزمون در ناحیه عدم پذیرش H_0 قرار گیرد، فرض صفر رد، و در غیر این صورت پذیرفته خواهد شد.

جدول شماره ۵ زیر آماره آزمون t زوجی برای تأثیر تغییر حسابرس مستقل بر رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکتها است:

جدول شماره ۵ - نتایج آزمون فرضیه اول

Sig. (2-tailed)	df	t	Paired Differences						
			95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean		
			Upper	Lower					
۰/۰۱۲	۱۰۶	۲/۵۴۲	۹/۷۶۴	۱/۲۰۷	۲/۱۵۷	۲۲/۳۲۰	۵/۴۸۵	رتبه سال قبل و دو سال قبل از تغییر	Pair 1
۰/۷۶۸	۱۰۶	۰/۲۹۶	۴/۸۲۲	-۳/۵۶۹	۲/۱۱۶	۲۱/۸۹۱	۰/۶۳۶	رتبه سال تغییر و سال قبل از تغییر	Pair 2
۰/۰۰۸	۱۰۶	۲/۷۰۲	۱۰/۵۹۷	۱/۶۳۶	۲/۲۶۲	۲۳/۴۰۲	۶/۱۱۲	رتبه سال تغییر و دو سال قبل از تغییر	Pair 3

همانطور که در این جدول مشاهده می شود، مقدار t برای دو سال و سال قبل از تغییر، سال تغییر و سال قبل از تغییر و هم چنین سال تغییر و دو سال قبل از تغییر به ترتیب $۲/۵۴۲$ ، $۰/۲۹۶$ و $۲/۷۰۲$ ، است.

مقایسه رتبه شفافیت سال قبل از تغییر با دو سال قبل از تغییر: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه رد H_0 است، H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان پذیرفته می شود و به این معنی است که رتبه شفافیت شرکتهای در آخرین سال دوره تصدی حسابرِس افزایش یافته است که می تواند نشان دهنده تلاش حسابرِس برای افشای بهتر اطلاعات مالی صاحبکار در سال پایانی دوره تصدی خود باشد.

مقایسه رتبه شفافیت سال تغییر با سال قبل از تغییر: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، بنابراین H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می شود و به این معنی است که رتبه شفافیت شرکتهای در سال تغییر حسابرِس نسبت به سال قبل از تغییر، تغییری نداشته است که می توان نتیجه گرفت تغییر حسابرِس باعث افزایش رتبه شفافیت اطلاعات شرکتهای نشده است.

مقایسه رتبه شفافیت سال تغییر با دو سال قبل از تغییر: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه رد H_0 است، H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان پذیرفته می شود و به این معنی است که رتبه شفافیت شرکتهای در سال تغییر نسبت به دو سال قبل از تغییر افزایش یافته است. بنابراین در مجموع، فرضیه اول برای کل مشاهدات رد می شود و می توان نتیجه گرفت که تغییر حسابرِس مستقل شرکت باعث بهبود رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکتهای نشده است.

نتایج آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم: تغییر حسابرِس مستقل سبب افزایش در تعدیلات سنواتی می شود. برای آزمون این فرضیه، نسبت قدر مطلق تعدیلات سنواتی به مجموع داراییهای ابتدای دوره سالهای قبل از تغییر و دو سال قبل، سال قبل و سال تغییر و هم چنین سال تغییر به دو سال قبل از تغییر با یکدیگر مقایسه شده است.

فرضه‌های H_0 و H_1 برای این آزمون‌ها به شرح زیر است:

$$H_0: \mu_1 \leq \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 > \mu_2$$

$$H_0: \mu_0 \leq \mu_1$$

$$H_1: \mu_0 > \mu_1$$

$$H_0: \mu_0 \leq \mu_2$$

$$H_1: \mu_0 > \mu_2$$

در این فرضه‌ها، μ_0 ، μ_1 و μ_2 به شرح زیر است:

μ_0 : میانگین نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به مجموع داراییهای ابتدای دوره سال

تغییر حسابرس مستقل

μ_1 : میانگین نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به مجموع داراییهای ابتدای دوره سال

قبل از تغییر حسابرس مستقل

μ_2 : میانگین نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به مجموع داراییهای ابتدای دوره دو

سال قبل از تغییر حسابرس مستقل.

از آنجا که متغیر مورد آزمون نرمال نبود برای آزمون این فرضیه از ویلکاکسون

استفاده شده است. جدول شماره ۶ نتایج آزمون نسبت قدرمطلق تعدیلات سنواتی به

مجموع داراییهای ابتدای دوره را با استفاده از آزمون ذکر شده نشان می‌دهد.

همان‌طور که در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود مقدار t برای دو سال و سال قبل از

تغییر، سال تغییر و سال قبل از تغییر و هم‌چنین سال تغییر و دو سال قبل از تغییر به ترتیب

۰/۴۶۷، -۰/۵۷۷ و -۰/۵۱۱ است.

جدول شماره ۶- آماره آزمون فرضیه دوم

نسبت تعدیلات دو سال قبل و سال تغییر	نسبت تعدیلات سال قبل و سال تغییر	نسبت تعدیلات دو سال قبل و سال قبل از تغییر	
۰/۵۱۱ ^a	۰/۵۷۷ ^b	-۰/۴۶۷ ^a	Z
۰/۶۰۹	۰/۵۶۴	۰/۶۴۰	Asymp. Sig. (2-tailed)

a. Based on positive ranks.

b. Based on negative ranks.

c. Wilcoxon Signed Ranks Test

مقایسه نسبت تعدیلات سنواتی سال پایانی دوره تصدی حسابرِس با سال قبل از آن: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، بنابراین H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می شود و به این معنی است که این نسبت در آخرین سال دوره تصدی حسابرِس نسبت به سال قبل از آن کاهش یافته است.

مقایسه نسبت تعدیلات سنواتی سال تغییر حسابرِس با سال قبل از آن: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، بنابراین H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می شود و به این معنی است که این نسبت در سال تغییر حسابرِس نسبت به سال قبل از آن کاهش یافته است.

مقایسه نسبت تعدیلات سنواتی سال تغییر حسابرِس با دو سال قبل از آن: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می شود و به این معنی است که این نسبت در سال تغییر حسابرِس نسبت به دو سال قبل از آن کاهش یافته است.

بنابراین در مجموع، فرضیه دوم برای کل مشاهدات رد می شود و می توان نتیجه گرفت که تغییر حسابرِس مستقل شرکت باعث بهبود نسبت تعدیلات سنواتی به مجموع داراییهای ابتدای دوره شرکتهای نشده است.

در این تحقیق برای آزمون تأثیر تغییر حسابرِس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی شرکتهای برای اینکه اندازه شرکتهای نیز در آزمون مد نظر قرار گرفته شود، اقدام به آزمون نسبت قدر مطلق تعدیلات سنواتی بر مجموع داراییهای ابتدای دوره شده است. هم چنین آزمون برای قدر مطلق تعدیلات سنواتی بدون در نظر گرفتن اندازه شرکت نیز انجام شده است که برای تمام شرکتهای نمونه آماره به صورت زیر است:

جدول شماره ۷ - آماره آزمون قدر مطلق تعدیلات سنواتی

قدر مطلق تعدیلات سنواتی دو سال قبل و سال تغییر	قدر مطلق تعدیلات سنواتی سال قبل و سال تغییر	قدر مطلق تعدیلات سنواتی دو سال قبل و سال قبل از تغییر	
-۲/۲۷۹ ^a	-۰/۴۲۳ ^a	-۱/۲۷۷ ^a	Z
۰/۰۲۳	۰/۶۷۲	۰/۲۰۱	Asymp. Sig. (2-tailed)

a. Based on positive ranks.

b. Wilcoxon Signed Ranks Test

همان طور که در جدول شماره ۷ نشان داده شده است مقدار t برای دو سال و سال قبل از تغییر، سال تغییر و سال قبل از تغییر و هم چنین سال تغییر و دو سال قبل از تغییر به ترتیب $-۱/۲۷۷$ ، $-۰/۴۲۳$ و $-۲/۲۷۹$ است.

مقایسه قدر مطلق تعدیلات سنواتی سال پایانی دوره تصدی حسابرسان با سال قبل از آن: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می شود و به این معنی است که قدر مطلق تعدیلات سنواتی در آخرین سال دوره تصدی حسابرسان نسبت به سال قبل از آن کاهش یافته است.

مقایسه قدر مطلق تعدیلات سنواتی سال تغییر حسابرسان با سال قبل از آن: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان رد می شود و به این معنی است که قدر مطلق تعدیلات سنواتی در سال تغییر حسابرسان نسبت به سال قبل از آن کاهش یافته است.

مقایسه قدر مطلق تعدیلات سنواتی سال تغییر حسابرسان با دو سال قبل از آن: با توجه به اینکه مقدار آماره در ناحیه عدم رد H_0 است، H_1 در سطح ۹۵ درصد اطمینان پذیرفته می شود و به این معنی است که قدر مطلق تعدیلات سنواتی در سال تغییر حسابرسان نسبت به دو سال قبل از آن افزایش داشته است.

بنابراین در مجموع می توان نتیجه گرفت که تغییر حسابرِس مستقل باعث بهبود قدر مطلق تعدیلات سنواتی شرکتهای نشده است.

نتیجه گیری

با توجه به آزمون فرضیه اول (تغییر حسابرِس مستقل سبب افزایش رتبه شفافیت اطلاعاتی می شود). در سطح اطمینان ۹۵ درصد این نتیجه حاصل شد که تغییر حسابرِس باعث افزایش در میانگین رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکتهای در سال تغییر نسبت به سال قبل از تغییر نشده است. بنابراین رتبه شفافیت اطلاعاتی بعد از تغییر حسابرِس مستقل شرکت بهبود نیافته است. لازم به ذکر است که با توجه به مقایسه میانگین رتبه شفافیت سال تغییر و سال قبل از تغییر نسبت به دو سال قبل از تغییر، میانگین رتبه شفافیت افزایش یافته است که می تواند نشاندهنده تلاش حسابرِس برای افشای بهتر اطلاعات مالی صاحبکار در سال پایانی دوره تصدی خود باشد.

همچنین با توجه به آزمون فرضیه دوم (تغییر حسابرِس مستقل سبب افزایش میزان تعدیلات سنواتی می شود). در سطح اطمینان ۹۵ درصد به این نتیجه رسیدیم که تغییر حسابرِس باعث افزایش در میانگین تعدیلات سنواتی شرکتهای در سال تغییر نسبت به سال قبل از تغییر نشده است. از اینرو به عدم بهبود در میزان تعدیلات سنواتی بعد از تغییر حسابرِس مستقل شرکت رسیدیم. لازم به ذکر است با توجه به مقایسه میانگین تعدیلات سنواتی سال تغییر و سال قبل از تغییر نسبت به دو سال قبل از تغییر نیز به کاهش میانگین تعدیلات پی بردیم که می تواند نشاندهنده عدم تلاش حسابرِس از این بابت برای افشای بهتر اطلاعات مالی صاحبکار در سال پایانی دوره تصدی خود باشد.

پیشنهادها برای پژوهشهای آتی

با توجه به جدید بودن دستورالعمل مؤسسات حسابرِس معتمد سازمان بورس و اهمیت میزان اثربخشی آن در بازار سرمایه تحقیقات آینده به شرح زیر پیشنهاد می شود:

- ۱) مطالعه تغییر حسابرِس مستقل و تأثیر آن بر شفافیت اطلاعاتی شرکتها پس از لازم الاجرا شدن تغییر حسابرِس مستقل شرکتها مطابق الزامات سازمان بورس و اوراق بهادار
- ۲) مقایسه دوره‌های زمانی تصدی حسابرِس مستقل و تأثیر آن بر شفافیت اطلاعاتی شرکتها
- ۳) بررسی کیفیت کار حسابرسان مستقل شرکتها در حسابرسی نخستین و مقایسه آن با کیفیت حسابرسیهای بعدی انجام شده توسط همان حسابرِس
- ۴) بررسی رابطه میان بندهای شرط گزارشهای حسابرسی با حجم تعدیلات سنواتی سال بعد
- ۵) بررسی کیفیت کار مؤسسات حسابرسی قبل و بعد از اجرای دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار
- ۶) بررسی رابطه اقلام تعهدی با تغییر حسابرِس مستقل

یادداشتها:

1- Bushman	2- Mara Cameran
3- Myers	4- Karcelo and Nagy
5- Giger and Rajonandan	6- Gary Monroe
7- Azizkhani	

منابع

- تجویدی، الناز (۱۳۸۶)، *اجبار به افشای اطلاعات برای شفافیت بازار سرمایه*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- جعفری، علی (۱۳۸۵)، «*عوامل مؤثر بر استقلال و شایستگی اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران در ارائه خدمات گواهی*»، پایان نامه مقطع دکترای حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی.
- جعفری، ولی اله (۱۳۸۷)، «*چرخش مؤسسات حسابرسی و تأثیر آن بر کیفیت حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران*»، راهنما دکتر یحیی حساس یگانه، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب.
- زارعی مروج، کمال (۱۳۸۴)، «*شناسایی عوامل مؤثر بر تغییر حسابرسی در ایران*»، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس.
- سازمان بورس اوراق بهادار (۱۳۸۶)، «*دستورالعمل مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار*»، تهران.
- نوبخت، زهرا (۱۳۸۳)، «*ارزیابی شفافیت اطلاعات شرکتهای در بورس اوراق بهادار تهران*»، راهنما دکتر اسماعیل مشیری، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت مالی، دانشگاه الزهراء (س).
- وطن پرست، محمدرضا (۱۳۸۷)، «*نقش اطلاعات در بازار سرمایه*» سایت بازار سرمایه.
- Azizkhani, M., Monroe, G.S., and Shailer, G. (2007), "Auditor Tenure and Perceived Credibility of Financial Reporting", The Australian National University, working paper.
- Cameran M., Prencepe, A. and Marco Trombetta M., (2008), "Earnings Management, audit tenure and auditor changes: does mandatory auditor rotation improve audit quality? Accounting Department Universita Bocconi, Milan, Italy and Instituto de Empresa Business School, Madrid, Spain.
- Geiger M. A. and Raghunandan, K. (2002), " Auditor tenure and audit reporting failures". *Auditing: A journal of practice & theory* , Vol 21, Issue 1 ,pp 68-78.

- Myers, J. N. Myers, L.A., Palmrose Z.V. and Scholz, S., (2003), "Mandatory Auditor Rotation: Evidence from Restatements", <http://aaahq.org/audit/midyear/03inidyear/papers/myers.PDF>.
- Myers, J. N. Myers, L.A., Palmrose Z.V. and Scholz, s., (2005) "The Length of Auditor-Client Relationships and Financial Statement Restatements", <http://accwkshop.cox.smuedu/acctwkshop/220052006/mmms.PDF>.